

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

Намукуһун хаһыата 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэһинтэ

2001 с.
Ыам ыйын
12
күнэ
субуота
№ 53 (8896)

(Улуус баһылыгы мунһабыттан бэлиэтээһиннэр)

ИДЬУО начальнига П.А. Зырянов биллэрбитинэн, бырааһыннык күнүргэ арыгы атыһылааһына бобулан бэрээдэк арыый түспүбүт. Тэрилтэлэр өттүлэригэр күүтүөннээх үлэ тахсыбатах, ол курдук, ДНД-га тахсы мөлтөх буолбут.

Баһаарынай сулууспа-ааспыт нэдиэлэ устата 4 выезд оҥоһуллубут, ол курдук, Хатырыкка «Волга» массына проводката хатыһан умайбыт, 1 Хомустаахха от умайбыт, ыам ыйын 5 күнүгэр ойуурга өртөөһүн түмүгэр баһаар буола сыспыт. Былаан быһыытынан баһаары утары месчячник бара турар. Уу ылар дьылэрин олохтоохторугар инструктаж ытыллар.

Лесхоз иһитиннэрбитинэн, ыам ыйын 10-н кэнниттэн ойуурга баһаартан кутталлаах көмнөр үөскүүллэр. Онон нэһилиэниэ сэрэхтээх буолара ирдэнэр.

Ыксаллаах балаһыанһаа отделин сэбиэдиссэийн э.т. Колмогоров Г.Г. иһитиннэрбитинэн, МЧС министрэ Шомоев Ленскэй, Өлүөхүмэ улуустарыгар сылдыбытын түмүгэр өрүс кыһыгылыгы сытарын туһунан иһитиннэрбит. Ол онугар Алдан өрүс 5 хонук эрдэ эстэрэ сабадаланар, онон Арбын олохтоохторун көһөрүү, миэрэлэри ылыы үлэтэ сабадаламмыт. МЧС Нам улууһугар 150 тыһ. солк. төлүүргэ сөбүлэспит, 10-нуу тыһ. солкуобайдаах 3 палатка биэрбит.

Экономика управлениета министерствоһа киирэн 2000 сыл отчуотун онорбут, 2001 сылга сыана биэрбит, 2002 сыл билгэлээһинигэр үлэспит.

Улуус хас биридди тэрилтэтэ бэйэтэ бородууксуяа онорон таһаарара ирдэниллэр, онон сорууда бэриллиэ дьин улуус баһылыга А.Н. Дьяконов иһитиннэрди. Онорон таһаарыы бородууксуяатын 50 бырыһыана улууска бэйэтигэр оҥоһуллуохтаах дьитэ.

МУ НУ ЖКХ-оттук сезона ыам ыйын 15 күнүнэн түмүктэнэр, ол эрэри тэрилтэлэр сезону уһатар туһунан сайаалка киллэрдэхтэринэ учуоттаныа. Сайынны көмгэ уулуссалары ыраастаһынна 2 киһи үлэтиэ. Водопровод тардыгытгар биригээдэ тэриллэбит.

Нолуок инспекцията иһитиннэрбитинэн, 125 госслужащай, 368 предприниматель о.д.а. дьон декларацияларын туттарбыттар. Эссе да 120-чэ предприниматель туттара илик.

Бэлиэтэнэ В. РЫКУНОВА

АҔЫЙАХ ТЫЛ МИННЬИГЭС

Муус устар 10 күнүгэр оҥо библотекагыгар үөрэнээччилэр экологияга аналлаах айар үлэлэрин конкурса буолан ааста. Жюри үлэтигэр саамай уустук өрүтүнэн үгүс үчүгэй үлэлэртэн бастыһнары быһаарыы буолла. Элбэх мөккүөр кэнниттэн кыайыһылаахтарынан Олег Лаптев, Саргы Макарова, Марина Саввинова, Валерия Павлова, Сина Сергучева ааттанан наһарадалары туттулар. Оттон кыттыбыт оҥолор барылар «Знание» общество итэбэлгэ бөлөһүн анал бэлэхтэригэр тигистилэр.

Муус устар 18 күнүгэр нэһилиэниэ ортогугар бизрөпиһи ытыыга аһаммыт мунһаахха сир комитетын председателэ Сандак Местников Маймаға тупса нэһилиэк буола илигинэн бэйэни салайыныыга барар кыаға суох дьин бэлиэтэтэ. Оттон нэһилиэктер кыраныс-саларын быһаарар докумуоннар республика правительствотын анал комиссиягыгар ыам ыйын 16 күнүн аһарбакка киллэриллэхтээхтэр. Аһы прописката суох, үлэтэ суох киһи дьарыктаах буолуу киинигэр учуокка туруоруллубат.

Саха Республикагытын статисти-кага комитетын председателин солбуяааччы В. Рудык сүрүн болғомтону нэһилиэниэни хаһаайыстыбаннай учуокка туруорууга, бизрөпиһи ытар кадрдары аттарыыга, үлэни үбүлээһингэ ууруоха наада дьин ыйда. Бу үлэни чөлүгөр түһэрэр уонна тупсарар иһиттэн Амма селотун дьаһалтага анал компьютернай программа-ны сакаастаабыт, онон опыт атастаһыыты бэрээдэгинэн киинлэри кытта билсэххэ дьин буолла. Төһөнөн хаһаайыстыбаннай учуоту баһылыбыт да, соччонон бизрөпиэ улахан иһигиһэ суох барыа. Уопсайынан бизрөпиэ туһунан нэһилиэниэбэ киэҥник өйдөтөр-сырдатар үлэ ытыллара наада буолсу.

К. ЧЕРЕПАНОВ

Сахам сирэ XXI үйэбэ

ХАРЫЛАРЫН НЫППАРЫНАН

Ыам ыйын уһун-синнигэс бырааһынныктара аастылар. Хатын Арыы нэһилиэни ыччаттара уонна олохтоохтору Аппааньга тутулар спортивной саала үлэтигэр актыбынайдык кытталлар. Муус устар 29 күнүгэр спортивной саала таһын ыраастаһынна Кыһыл Дэриэбинэттэн, Аппааньтан 50-ча киһи кэлэн субуотунньуктаатылар. Ол иһинэ киинлэр Доруобуйа күнүгэр аналлаах кросска суурбүттэрэ.

Нэһилиэк олохтоохторун уонна ыччаттары көбүлээһиннэринэн уонна туруорууларынан өрдөөбүтэ Аппааньга буруус маһынан спортивной саала көҥдөйө таһаарылыбыта. Ол кэнниттэн уонунан сыллар усталарыгар үп-харчы кестүбэккэ үрдэ кыайан сабыллыбакка истиэнэлэрэ хамсааннар салгыы тутар кыах суох буолбута. Ол иһин үтүө дьыала чэрчигинэн сана арычнай спортивной сааланы тутууга, эргэ саала акылаатын уонна подсобнай дьитин туһанарга сүбүлэспиттэрэ. Быйыл саас тутулан испит саала истиэнэлэрин көтүрбүттэрэ.

Подсобнай дьитэ үрдүн, муостатын онорууга 6 киһилээх биригээдэ үлэлиир.

— Подсобнай дьитэ үлэлиэбиһит ый кэринэ буолла. Урдүн сабан көтөрдүбүт. «Пионер» дьин кырааммыт үлэлээбэт буолан бэйэбит сүгэн-көтөһөн ыарахаттары көрүстүбүт. Хамнаска дуогабардаахпыт. Үлэбитин ыһаахха дьити бүтэрэр былааннаахпыт, — диір биригэдиір Сергей Федоров.

Киини кытта Денис Винокуров, Василий Гаврильев, Николай Большаков о.д.а. бааллар. Киинлэр үтүө дьыала чэрчигинэн тутулар арычнай спортивной саала оҥоһуугутар тиритэ-хорута үлэли сылдыллар.

В. СЫРОМЯТНИКОВ

Дьитэ кэргэн экономикага

«АЛГЫС» — «ТУЙМААДА ФАПК БАЗОВАЙ ХАҔААЙЫСТЫБАТА

Ылан, күннэтэ сүүһүнэн киилэ үүтү туттарар. Үүт сыанатын үчүгэйдик билэбит, күннэ, ыйга, сыл аһарыгар төһө үүт ынан ыраас харчыга кубулуйарын суоттаан көрдөххүнэ кырата суох сууманы ылаахпыт.

Улуус киинигэр Молодежной уулуссага урукку сылларга «Сельхозхимия» суопарынан үлэлээн баран, ыһыллыы-тобуллуу өрөгөйдөөбүт кэмигэр, 90-с сыллар саналарыгар, бааһынай хаһаайыстыбатын тариммит Николай Егорович Бурцев хаһаайыстыбатын кытта билестим.

Чааһынай дьитин таһыгар улахан хотону туттан, билигин 100 ийэ сибииһилээх, 2000 куурусса-лаах, 30-ча кроликтар, 10-тан тахса хаастаах.

Николай Егорович үлэтин-хамнаһын туһунан мангыты көпсүй: — Аан бастаан 1992 с. сүөһүнү иитэр бааһынай хаһаайыстыбатын тариммитим. Оччолорго 5 ынахтаах, 20 субан сүөһүлээх этим. 4 сыл үлэлээн баран Модука арыы субуотун биір сайын үлэлэтэ сылдыбытым. 1999 с. «Алгыс» дьин ааттаах сибииһинэ, куурусса иититинэн дьарыктанар хаһаайыстыбаны тариммитим. «Туймаада» ФАПК-ны кытта кэпсэтэн базовай хаһаайыстыба буолбугум. Ааспыт сыл 50 ийэ сибииһинэни кыстаппытым. 100 сибииһинэ оҥотун нэһилиэниэбэ аты-

ылаабытым, 20-ни Нам с. дьаһалтатын кытта көпсөтөн, ветераннарга, эдэр ыйаларга биэрбитим. Биір МТЗ-60 мааркалаах трактордооахпыт. Сир үлэтигэр техниканы дьонто ылаахпыт.

Быйыл 100 сибииһинэни төрөттүбүт. Бэс ыйыгар дьылы 200 сибииһинэ оҥотун нэһилиэниэбэ атыһылаахпыт.

Итингэн салгыы Николай Егорович саҥа үйэ бастакы сыллар 1,5 мөл. солк. бородууксуяаны онорор былааннаахтары, саҥа хотону эбии тутуохтаахтары иһитиннэрдэ.

Хотон иһигэр сибииһинэлэр саастарынан, олор истэригэр төрөөччүлэр араарыллан тус-туһунан уйаларга тураллар. Үөһэ өттүлэригэр оҥоһуллубут уйаларга кууруссалар, кроликтар бааллар. Хотон иһэ кыараһас, аан аһаһаһын үрдүнэн олус итти.

Иһирдэ уйаларга сүүнэ улахан ийэ сибииһинэлэр тураллар. Атыырдарын ыйаһына 300-н тахса, тыһылар 300-кэ кг. ыйаһынаахтар дьин сабадалыыр. Мин үйэбэр маннык баарағай сибииһинэлэри көрө илик этим. Урдүктэрэ миэтэрэни эрэ кыайбат бадахтаахтар, усталара үс миэтэрэ иһинэн быһылаах. Быанан мээрэйдээбэтэхпит, онон харах холоһунунан кыра алҕастар баар буолуохтара.

Мин «Алгыс» базовай хаһаайыстыба салайааччыгыттан сибииһинэ төрүүрү, куе-хаас сымьыта хайдаһын, инники соруктары ыйыттым.

— Сибииһинэлэр төрүүллэр. Биірдии ийэттэн 10-лыы, 10-тан тахсалыы оҥоту төрөтөбүт. Кууруссаларыт аһына сымьытгаабат-

тар, күннэ 100 сымьыты ылабыт. Хаастарыт күнүһүн таһырдыа сылдыр буоланар үчүгэйдик сымьыттыллар. Ону инкубатордаан, хаас оҥотун нэһилиэниэбэ атыһылаахпыт. Кроликтар аһсаана аҕыһах. Төһө төрүүллэригэр ууһууларгыттан көрүүхпүт.

Николай Егорович кыһыҥны кэмнэ биэс киһини наймылаһалларын, бэйэлэринээн тохсуоларын, сайынын үлэһит аһсаана 15-кэ тиийэхтээһин эттэ. Сибииһинэ, куурусса аһылытын «Туймаада» ФАПК бизрөрин, ол эрэри сыаната олус үрдүгүн, ол иһин быйыл саас эбии аһылыкка анаан 5 гектарга турнепсы, 60 гектарга эбиэни, 3 гектарга хоргуоппуйу, гектар аһардыгытгар сүбүөкүлэни уонна моркубу үүннэрэр былааннаахтары, 20 тн. оту бэлэмниэхтээхтэрин туһунан көпсө-этэ.

— Эбии аһылык бэлэммитэр үлэлэһиэхпит. Сибииһинэ аһырыгар анаан лабыктаны, хомуу, былыгы, оттоох дулданы, талах, хатын сэбирдэхтэрин соботу опкалыахпыт. Оччоуна эрэ дохуоппугу үгүөрү булуога, — диір Николай Егорович.

Олбуор иһигэр-таһыгар тутуу матырыяаллара уурбут-туппук курдук хараллыбыттар. Бөдөн хаһаайыстыба турар хотонун иһэ-таһа ыраас, бары тэриллэр онулары булбуттар. Үлэһиттэр төһө да аҕыһахтары иһин ким массыынаны өрөмүөннүүр, сорохтор сибииһинэ аһын бэлэмниллэр, атыттар хотону ыраастылар. Биір да киһи таах турара-олоро кестүбэт.

Н.Е. Бурцев салайар «Алгыс» базовай хаһаайыстыба өссө кэнэ-эн, үлэни-хамнаһы далаһынаахтык тэрийдэһинэ үлэ миэстэтэ эбии тахсыара. Сибииһинэ, хаас этэ, куурусса сымьыта нэһилиэниэ остуолугар уурулуога.

В. СЫРОМЯТНИКОВ
Хаартыскаларга: Николай Егорович Бурцев — «Алгыс» хаһаайыстыба баһылыга; сүүнэ сибииһинэ.

уларыан нууча буукубаларын билбэтин быһаарбыт.

Оҕо саас үөрүүлээх, сырдык күннэригэр сэрни тына биллибитэ, олох олустук уларыйбыта. Атаары, ытаһы... Аастуор олох. Сэри иккис сайыныгар эһэтэ, эбэтэ өлөн, убайа Лазарь доҕолон буолан, үлэ фронугар барар, нөҕүө саас аҕата өлөр. 1944 с. балаары быһагар эрөнөр, кэтэһэр убайа Максим Латвия сиригэр өлбүт биллэригэр кэлэн, дьэ кэргэнгэ улахан охсуу буолбута, ийэтинээн, биһиргэ итигилибит тастын быраатынаан үһүйэҥин

Үөһээ Бүлүү улуунун II Үөдүгэй нэһилигэр олохтоох Илья Алексеевич, Анна Давыдовна Потаповтар диэн ыалга 1931 сыллаахха болдьообут курдук I Маай үөрүүлээх күнүгэр сандал сааһы көрсө кыыс оҕо төрөөн Маайа диэн ааттаммыта.

Кыысчаан оҕо сааһа ханан да тыал-куус түспэт, күндэлэс күннээх, саппаарбат халлааннаах, күлүмнэс уулаах көлүкэ күөллээх Саадья диэн уйгуулаах алааска ааспыт. Бу чоҕолох алааска төрөппүтүгэринээн, эһэтинээн төрдү буолан олоҕубуттара. Улахан убайа Лазарь бэйэтэ ыал, дэг кэлэ сылдьара. Кыра убайа Максим оройуон киинигэр оскуолаҕа үөрэнэ.

Сайын дьон үлэттэн орлот, дэг биір эмэ киһи охсуллан ааһар. Сарсыарда турбута аҕата колхозка үлэтигэр барбыт буолара, утуһарын саҕана эргиллэн кэлэрэ. Дьэ биірде үөрүү буолла: аҕата тоҕо эрэ үлэли барбатах, дьонно сэргэхсийбиттэрэ сүрдээх, ханна эрэ бараары тэринэллэр, киһини эмиз илдэ барар буолан үөртүлэр. Нөҕүө алааска кэлбиттэрэ, тыа саатыгар дьон бөрө мустубут, тугу эрэ кэтэһэллэр, сөҕөллөр-махтайаллар. «Күүс да күүс, маһы биірде туура тардан кээһэр ээ», — дэһэллэр. Ол турдактарына, доҕорор, үлүгүрдээх тыас тоҕо барда да ойуур иһигэр туох эрэ улахан хара баҕайы оту-маһы барчаалаан, күлүгүлдүйөн, тыас-уус бөҕө төлө тардылыһа эбээт! Көрдөүгүн олох киһинээ иһэр, ыксал буолла - кутталыттан ытанан баран кыайан уоскуйбакка дьизлээтилэр. Ол аата тыраахтар көлө сир солдурун көрө бара сылдыбыттар эбит.

Эмиз күөх сайын барахсан силигилээн турар кэмигэр соҕотодун оонньуу сылдыра, күөргэй ылыһыра, кэҕэ этэрэ, сибикки арааһа нуоҕайа турара, араас лыах кэрэтэ кетэрэ. Ол быһыгар туох эрэ атын тыас баар буолбут - сир ньирилитиргэ дылы. Этин да, холорук да буолбатах, эмиз били тыраахтардарын тыаһа быһыһылаах. Оҕо алааһын эргиччи одуулуур. Арай, доҕор, тигэргэнтэн чугас баараҕай тиит чыпчаалын үрдүнэн туох эрэ күтүр улахан ньирилэс тыастаах көтөр курдук үрдүгэр түһөн иһэр эбит! Өлөрдү сарылаат, дьизитигэр ыстанна, аанга дьонун түннэри көтө сыһаат, мунугу булла. Дьонно киһирэн «Көтөр аал сылдыр, тахсан көр», — дииллэр да, тахсан бэрт.

Ити курдук алаас оҕутугар сана олох, сайдыы бастагы кэрэһиттэрэ — тигир көлө уонна көтөр аал — ыраах Саха сиригэр тийэн кэлиилэрэ киһи чуумпу, нуһанар оҕо сааһын биір чаҕылхай өйдөбүллэрэ буолан өйүгэр хатанан хаалбыттар.

Дойду үрдүнэн ытыллыбыт бүттүүн сурукка үөрэни политикатын олоххо киллэриги кэмигэр оройуон киһинтэн дэг-дэг кэлэннэр, ликбез диэн ааттааннар Маайа дьонун үөрэтэр буоллулар. Инньэ тынан кыысчаан тэбис-тэнгэ тэтэрээт, харандаас тутан үөрүүтэ үксээтэ, буукубаларын умнубат буолан, ийэтигэр, аҕатынан урутаан хаһыаты аахта. Ол күһүн үөрэнэр буолан оройуон киһинигэр көһөн киридилэр. Үөрэх сылын ортотун диэки иккис кылааска быһа таһаараары ыһымьыттары: «Сорох кымырдаҕас, хомурдуос курдук буукубалары билбэппин», — диэн акаастанан бэйэтин кылааһыгар хаалла. Ити аата ликбезкэ Новгородов латынны алфавитынан үөрэммитин, ол

ДОЙДУ ОЛОҔО - УЧУУТАЛ ДЬЫЛҔАТЫГАР

(Ахтыыларга олоҕуран суруйуу)

хаалбыттар.

Оҕо саас ыарахан сыллара син чаҕылхай кэмнээх этилэр: пионерга кирири, тимуровская үлэ, Кыайы күннэрэ, комсомолга кирири - бу үөрүүлээх түгэниэр улаатан ээрэ кыысчаан олоҕор саҕа кирииллэр этилэр.

Итиник үөрэн, хомойон училищени эрэ бүтэрбит үөрэхтээх «физиктэр», «химиктэр» үөрэтиллэрин биллэһэн, 7-с кылааһы бүтэрбитэ. Сайыныгар ийэтэ өлөн, үлэ фронтунан эргиллибит убайын Лазары кытта тыаҕа тахсыбыта.

«Бүлүүгэ 3 сылынан учуутал буолар үөрэх баар үһү, онно киһирэн үөрэнэххинэ хайдах буолуой?» - диэн убайын аах этиллэрин ылыһан, онно эбии доҕор кыһа-эмиз онно барар буолан, аҕайах киһи арыы ыһыктанан, үс күнү быһа атынан айаннаан, Бүлүү куораты булар. Төһө да доҕор кыһа төннүбүтүн сайыстар, көмөлөһөн ыһыгыт колхозун дьонун, убайын эрэлин түһэн биэрбэт инниттэн, экзаменнары барытын нуучалы тыһынан ситэри туттарсан үөрөххэ киһирэр. Аччыктыр, утуктуур аргыстаах атастаах-доҕордоох, үөрүүлээх эдэр саас - студент олоҕо - түргэник элэннээн ааспыт. Үлэһэ аһаһын, үөрэххэ атаары - кэпсэтинэн үксүн бүлүүлэр үөрэххэ барар буолбуттара, онтон тыа оҕолоро хоту улуустарга аһаһыттар. Инньэ тынан эдэркээн Маайа, үөрэммитин боруостаан, 3 сыл хоту үлэли Булгунуур буолбута.

Хоту сир тыһыс айылҕата, буураалаах будумах хотугу туһун, унуора-мангара биллибэт туундара нууура, дьүкээбил сунумун аһыһан табанан айан, хойукка диэри тонмот Лаптевтар муораларын хомото, иһиллээбит курдук уу-чуумпу, киһирбэт күннээх сандаархай кураас сайын, туймаардар дойдуну, дьону ахты - бу үс сыллаах романтика.

Ыйыллыбыт кэмэ бүтэн, ахтылланнаах Бүлүүтүн сиригэр төннөр буолан үөрүүтэ үрдээн, 10-ча учууталлаах, 80-ча оҕолоох Борон оскуолатыгар ананан үлэли барыта. Кыгы сиргэ баар кыра оскуола сэттэ кылаастанан дьизэ-уота суох, мала-сала тийибэт буолан, холкуос кансэлэрийитигэр аһыһыбыта.

Ол кэмнэр тустарынан Мария Ильинична маньык ахтар-саньыр: «Дьэ бу манна мин үлэү уһулуум саҕаланна. Сананы олоххо киллэриги, үлэү айымныһылаах сыһанан, сорулаҕы сөпкө, түргэник бириэмэтигэр толоруу, төрөппүккэ, оҕо сөргөх, сэрэх сыһанан, олоххо чугаһанан үөрэтиги уода. хаачыстыбалаҕа бу оскуола коллективигэр үөрэммитим.

Директор, РСФСР уонна Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, «Бочот Знага» орден кавалера Афанасьев Николай Иванович - үлэлиэн баҕарар киһинээ учуутал буоларыгар кыагы биэрэр, көмөлөһөр, көбүлүүр, айымныһылаахтык үлэлиир усулуобуйаны тэрийэр уонна соччонон ирдэбиллээх салайааччы, ииттэччи. Оскуола директорун кытта тэнгэ үлэни өрө тутууга, оҕо туһугар туоххун барытын туран биэрэр курдук турунан

үлэлииргэ элбэх көлүөнэ оҕону, учууталлары уһуйбут киһинэн биология учууталын, РСФСР уонна Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учууталын, Үлэ Кыһыл Знамята орден кавалерын, ССРС, РСФСР норуотун үөрэтириитин туйгунун Борисов Иннокентий Афанасьевичи ааҕабыт. Бу үтүөкүнээх дьонго төһөлөөх элбэх киһи махтала баара буолуой, махтана да туруохтара буоллаҕа!

Манна республикаҕа аан бастааһын оскуола музейа, пришкольнай учаастак, тыһынаах мундук, оскуола мастарыскайа тэриллибиттэрэ. Итинэн сибээстээн араас өрүттээх, сыаллаах-соруктаах экскурсиялар, туристическай походыр ытыһыллалларыгар кыттыспытым. Оттук мас бэлэмнээһинигэр, музейга араас экспонаттары оңорууга, тыһынаах мундук хамсыыр-харамайдарын көрүүтэ-истиигэ, чинчийиигэ, пришкольнай учаастак араас үлэлииргэр кылааһым оҕолорун салайан ыһааччы кыттарым.

Бу барыта эдэр киһини уйууар үлэлэр этилэр. Маньык үлэ түмүгэр оҕону кытта кылаас таһынан үлэлээһин, үлэ түмүгүттэн оҕолуун үөрүүнү-хомойууну үлэстии, оҕо уонна учуутал өйдөһөрүгэр, чугас доҕор буолууларыгар, оҕо учууталын түһэн биэримээри үөрэр кыһаныгар, учууталы харыстыр буоларыгар иитиллэрин өйдөбүтүм уонна үлэбэр онно сирдэтэргэ кыһаллыбытым.

«Оччолорго нууча тыһын соҕурууттан кэлбит учууталлар үөрэтэр буоланнар, начальнай кылаас учууталлара, чаас аҕайынан сибээстээн, иккилии-үстүү кылааһы тэнгэ үөрэтэллэрэ. Төһө да кылаас таһынан үлэ элбэһин иһин, учууталлартан оскуолаҕа оҕо үөрэти биллиитин ситиһини кытаанахтык ирдиллэр. Учууталлар, оҕолор уонна төрөппүттэр бу сүрүн соругу таба өйдүүлэрэ, онон туох баар ыһыттар үлэ бары көрүгэ оҕо үөрэти биллиитин үрдэтэригэр туһайыһылара, — диэн салгыи кэпсир ити кэмнэргэ биһиргэ үлэлээбит коллегата, олоҕун аргыһа буолбут доҕор Гаврил Степанович. — Ити түмүгэр оҕо уонна учуутал күнү быһа биһиргэ сылдьан, биір сыаллаах-соруктаах үлэни толорор буолан, бэйэ-бэйэлэрин итэҕэйиллэрэ, хаһан баҕарар, ханна баҕарар бэйэ-бэйэҕэ көмөлөһүүлэрэ күүһүрэр, ол иһин үлэ да, үөрэх да мэдлди кыайтарар, коллектив күүһүрэр, эрэл мэдлди күүстээх буола турар. Мария Ильинична үлэлээбитин устатыгар бу үтүөкүннээх үөрэти - ити чыпчаал принцибин ыһыктыбака үлэлээн кэллэ.

Оскуола директора Николай Иванович бэйэтин ахтыытыгар Мария Ильинична үлэҕэ аһыһыһа эрэ сыһыһанан, ыарахаттары уйар дуулуурдаах санаатынан, айымныһылаах үлэтинэн аһыһтарга холобур буоларын, оҕо бэйэтин кыагыгар эрэл үөскэтэн инники сайдар кэскилин сатаан арыһарын учуоттаан, киһинээ саамай ыарахан кылаастары эрэнэн биэрэллэрэ өрүү үчүгэй түмүктэрдээх буоларын чорботон бэлиттир.

Кэргэни Касьяновтар Борон оскуолатыгар үлэлээбит сылларыгар музейи тэрийиигэ, пришкольнай учаастагы аһыһа уонна туризмы сайыннарыга үгүс үлэни ыһыһтыгарын, Мария Ильинична үөрэнэччини кытта үлэни системалаһыһа, учууталлар үөрэтэр таһынара үрдүүрүгэр улахан оруолааһын, онтон Гаврил Степанович биір бастын учуутал, тэрийэччи буоларын бэлиттир Саха АССР үөрэтириитин министр П.С. Скрыбин аатыгар суруллубут народнай педагогика музейин тэрийбит академик, оччолорго Бүлүү РайОНОтун сөбүдүсэһэ Константин Спиридонович Чиряев илии баттаһыһаах сурук элбэти ээр, үгүһү туһулуур. Киһилэр тэрийсипит пришкольнай учаастактара республикаҕа хас да төгүл II мистэни ылан, Москва куоракка НХСБ-ға баран, кыттыһыны ылар чыска тиксипитэ ол кэмнэргэ үлэ саҕа көрүгүн киллэриинэн уонна улахан ситиһинэн сыналаамыта.

1960 с. Нам оройуонугар көһөн кэлэннэр саҕа аһыллар интернат-

оскуолаҕа учууталынан аһаһыта. 5 детдомтан хомуллан кэлбит оҕолору кытта үлэ үгүс ыарахаттардааҕа. Нууччалы итииллээх оҕолор, тулаайах, тулаайах аһаһаах оҕолор. Манна аһаһаах үөрэтинэн мунурдаммакка оҕолор бары кыһаллаларыгар, үөрүүлэригэр кыттыһар ураты суоллаах оскуолаҕа директор Иван Семенович Гаврильев салалтатынан 3 сыл үлэлээбитэ, оҕолору кытта уопсай тылы булан, оҕолор ийэ туттубут учууталларыттан биір дэстэрэ буолбута.

1963 с. училище аһыллар буолан, интернат-оскуола оҕолорун эмиз араас детдомнарга ыһаалаан, Касьяновтар Хамаҕатта аһыс кылаастаах оскуолатыгар кэлбиттэрэ. Ити кэмнэргэ ССКП КК-тын РСФСР-га бюротун уонна РСФСР Министрдерин Сэбиэтин холбоһуктаах уураахтарынан Дьокуускай куоракка РСФСР Үөрэтин Министрствотын Национальнай оскуолаларын институтун Саха сиринээҕи филиала аһыллыбыта. Бу филиал Россия ыраах хотугулуу-арҕа өттүгэр саха национальнай оскуолаларын сүрүн научнай проблемаларын үөрэтэр-чинчийэр аһаһааҕа.

Мария Ильинична 1965-69 сс. «Букварь» автора М.Е. Охлопкованы уонна Хатын Арыс оскуолатын экспериментатор учуутала Е.К. Попованы кытта саха грамотатыгар үөрэти саҕа систематын бэрэбиэркэлээһингэ, И.И. Каратаев, В.Д. Алексеева, К.Ф. Федоров салалталарынан «Саха тыла» учебнигы оңорууга, саха тыһыгар үөрэти ис хоһоонун быһаарыга үгүстүк үлэлэспитэ.

1969-70 сс. 4 кылааска нууча тыһын программатын саҕа бырайыаһын бэрэбиэркэлиир экспериментальнай үлэҕэ кыттан, Институт научнай сотрудииктарыгар улахан көмөнү оңорбута, сөбүлүүр идэтигэр бэрэниилээх, талааннаах, үрдүк квалификациялаах учуутал быһыытын оройуон, республика бастын учууталларын аһаһаһыгар кирибэтэ.

Мань сөргө Намнаагы педагогическай училищени базовый оскуола буолбуттарынан сибээстээн, методист-учуутал быһыытын студенттар практиккаларын салайан эмиз элбэх сыратын биэрбитэ. Ол кэмнэ биһиргэ алтыһыт училище преподавателлэрэ Мария Ильинична өрүү саһаны көрдүүр, эксперименттэн боруобальыр идэлээһин, айымныһылаахтык үлэлиирин кэрэхсипиллэрэ, кыра оҕолорго чин биллини биэрэрин таһынан, олоххо актыыбынай позициялаах буолууну ингэрэн салгы үөрэнэллэригэр, олох олоһоллоруугар олох уурарын бэлиттиллэрэ.

Бу оскуола үлэлээбитин устатыгар үөрэтэр оҕолорун төрөппүттэрин кытта ыкса сибээһи туһунан үлэлиир принциптэн туораабатаҕа. Киһилэри үөрэти-ити боппуруостарыгар киһир уларыһылар, саҕа ирдэбиллэри кытта мэдди сибээстиирэ, билсипиннэрэрэ, тирэх оңосторо.

Начальнай кылаас учууталларын методическай холбоһугун үлэтигэр актыыбынайдык кыттарар. Ол курдук үлэлээбитин устатыгар элбэх да кылаастары бэлэмнээн педагогическай аһыһыларга кыттыбыта: оҕону кэрэ эйгэтигэр уонна үлэҕэ итиги туһунан, кыра кылаас оҕотун характернигэр эрэнэн туораты суолларын көрдөһүн; үөрэнэччи көдүүстээхтик үлэлиирин ситиһин, биірдиһээн үлэни тэрийи уода. педагогика уонна методика уустук проблемаларын таарыйар үлэлэринэн.

Кэнники доруобуйатын турутуунан уһатыллыбыт күннээх группаҕа үлэлиир буолбута. Ол кэмнэ оҕо айар дьобурун сайыннарыга, үөрэххэ сыһыһаһа, оҕону итиги боппуруостарыгар үлэлэспитэ. Ис куруһуогун салайсан В.А. Чирикованы кытта оҕолору тигэргэ, баайарга, оҕуруонан үлэү, национальнай тигиигэ, аппликацияҕа, сымнаҕас ооньууру тигиигэ үөрэтэн хас да көрүүлэргэ, быһастакаларга кыттыбыттар.

Ити курдук эдэр учуутал төрөбүт Бүлүүтүн сириттэн куорсуан аһыһан, доҕорун дойдутун Эңсиэлини сөбүлээн, дьонун сэргэтин ыһыһаһа, көмө-тирэх оңостон элбээн, тэнийэн, олоҕу кытта тэнгэ сайдан, идэтин баһылаан үлэһит үтүөгэ, учуутал бастыһа буолбута. Аҕалара Гаврил Степанович өр сыллара салайар үлэү үлэлээбитэ: аһыс сыл Хамаҕатта орто оскуолатыгар директоруунан, уонча сыл «Комсомольскай» совхоз парткомунан. Киһилэр ааттары ааттатар 4 оҕолохтор, 9 сиһинээхтэр. Оҕолор бары төрөппүттэрин үтүө холобурунан ньир-бааччы олохтоох, дь-

элээх-уоттаах, оҕолоох-уруулаах үлэһит дьон. Улаханнара Владислав Новосибирскайдаагы үрдүкү партиянай оскуолаһы бүтэрэн, историк идэтигэр эбии политолог буолан, төрөбүт улууһугар «Эңсиэли» хаһыакка редактордыр. Иккис уол Александр Дьокуускайдаагы художественнай училищегэ үөрэнэн художник-оформитель идэлээх, саһафранцуз оскуолатыгар үлэлиир. Степан оскуоланы кыһыл көмүс медальнан бүтэрэн баран, СГУ физико-математическай факультетыгар үөрэммитэ уонна үлэлээбитэ, билигин торговый-экономическай колледж преподавателэ. Аччыгыһа Аня Улан-Удэҕэ Илин Сибиридээҕи культура институтун бүтэрэн, библиотекарь идэлээх, билигин Читаҕа гражданскай оборонаҕа үлэлиир.

Мария Ильинична 1970 с. «РСФСР норуотун үөрэтириитин туйгуна» знагынан наҕараадалаамыта, «Ветеран труда», «1941-45 сс. Аҕа дойдуну көмүскүүр улуу сэрии сылларыгар Килбиһинээх үлэтин иһин» о.д.а. мэтээллэрдээх.

Опыттаах учуутал, тыһыл, үлэ ветерана буолан да баран, таһыыр идэтигэр тэбиккэ саҕа көлүөнэ ыччаты иитиигэ бэйэтин кылаатын киллэрэ, аһыһыһы тиһиттээх оскуолаҕа психолог идэтин баһылаан, үлэли-хамсыы сылдыра киһини эрэ үөрдэр, долгутар. Ол курдук саха-француз оскуола, билигин ким ирдэбиллэр сөп түбэһиннэрэн, инникитин ырытан ырыһалаан көрөн бэйэтин сатаан салайһан сайыннаран выпускнигы иитэн таһаарар сыаллаах-соруктаах экспериментальнай үлэтигэр сөп түбэһиннэрэн, оҕолору мангайгы кылааска кириэхтэриттэн оскуоланы бүтэрэхтэригэр диэри кэлим системалаах кэтээн көрүүгэ, чинчийиигэ үгүс сыратын-сылбатын биэрэн, умсугуйан туран үлэлиир. Ол үлэ түмүгэр оҕо сайдыһын араас өрүттэрин: өй-санаа, толкуйдуур дьобуру, сыаллаах-соруктаах уонна бэйэ-эрэллээх буолуу, атын киһини өйдөһүн уонна алтыһыһа кирири туһунан толору өйдөбүллэргэ тирэһирэн, педконсилиумнар, педсоветтар, төрөппүт мунһахтара ыһыһыллалар.

Системалаах үлэ түмүгэ «Народное образование Якутии» сурунаалга «Экспериментальнай үлэ түмүктэрин кэтээн көрүү уонна салайыы» диэн ыстатыһа бэчээттэһэн тахсыбыта уонна бийылгы үөрэх дьылгыгар Үөрэх Министрствотын экспертнай сэбиэтигэр түһэриллибит «Оскуола үөрэнэччилэрин интеллектуальнай уонна тус бэйэлэрин хаачыстыбалаҕа сайдыһын психолого-педагогическай кэтээн көрүү» диэн отчуотка киллэриллибитэ.

Бу күннэр, түгэҕэ биллибэт дириг үлэ элбэх сыраны, олус болҕомтолоох буолууну, ыһыктыан-чымпыктаан ырытан, сөптөөх түмүктэри сатаан оңорор буолууну эрэйэр. Мария Ильинична уурбут-туппунт курдук саһыһаан, аһаһан-суоттаан түмэн баран, оҕо сайдыһын хаамыһын кэтээн көрөрүттэн аһыһар, дуоһуулар, үөрэ-көтө сэлэригэр. Киһи үлэү дьэ дуулурунан, саҕаламьыт үлэ хайаан да кэмигэр үрдүк хаачыстыбалаахтык түмүктэнэрин ситиһэринэн билигин сөхтөрөр, билигинэн-көрүүтүнэн, амараһаһыһа дууһатынан, ырааһы анааран көрөр муударай өйүнэн санаатынан биһиргэ үлэлиир коллегаларыгар, төрөппүттэргэ, саҕа көлүөнэ педагогтарга үтүө холобуру буолар.

Бу күннэргэ билиги бары ыһыктыр киһитин, ветеран учуутал, норуот үөрэтириитин туйгуна Касьянова Мария Ильинична 70 сыллаах үөрүүлээх үбүлүөйүн, үүнэр көлүөнэни иитиигэ 50 сыл устата сыраллаһан үлэлээбит өрөгөйдөөх үөрүүтүн бэлиттир.

Учуутал дьылҕата - алаас оҕото дьонун кытта латынны алфавитынан хаһыаты аахпытттан саҕаланан, үлэттэн дьоллонон, билиһини киһи кытта хаалсыбака эңгэрэһэн аһыгы идэнэн умсугуйан үлэлээһингэ тиһи, бутун республика үөрэтин ситимин сайдыһын тыһыһаах кэрэһини, Саха сирин педагогическай интеллигенцията үүнүүтүн чаҕылхай туһута буолан, дойдубут олоҕун кытта быһыспат ситимнэнэн, кэнэбэс көлүөнэ ыччакка үтүө өйдөбүннүк, көмө-тирэх, үрдүккэ-кэрэҕэ ыһыһар сырдьык күүс буолуохтун.

Л.А. СИВЦЕВА,
директор, научнай-методическай үлэҕэ солбуһааччы

Программа ТВ с 14-20 по 20-е мая

Понедельник, 14 мая
1-я программа
Канал ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро".
 09.00 Новости.
 09.15 "Воздушные замки". Сериал.
 10.10 Поле чудес.
 11.15 "С легким паром!" В гостях у Михаила Евдокимова.
 11.45 История одного шедевра. С. Жуковский. "Радостный май".
 12.00 Новости.
 12.15 Телеканал "Добрый день".
 13.05 Алексей Серебряков и Виталий Соломин в фильме "Тесты для настоящих мужчин".
 14.30 Документальный детектив. "Возвращение Богоматери". Дело 1992 года.
 15.00 Новости.
 15.20 Звездный час.
 15.45 "... До шестнадцати и старше".
 16.20 Мультсериал "Покемон".
 16.45 Веселые истории в журнале "Ералаш".
 16.55 "Воздушные замки". Сериал.
 18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом).
 18.25 "Тибет. Там за облаками". Спецрепортаж.
 18.45 Жди меня.
 19.40 "Кто хочет стать миллионером?" Телеигра.
 20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
 21.00 Время.
 21.40 Сериал "Секретные материалы".
 23.20 "На футболе" с Виктором Гусевым.
 00.05 Ночные новости.
 00.20 Сериал "Человек ниоткуда". До 01.10
2-я программа
Канал "Россия"
 06.00, 07.00, 08.00, 09.00 ВЕСТИ.
 06.15 "Мануэла". Телесериал (Италия-Аргентина).
 06.50, 07.50 "Черным по белому".
 07.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
 07.25 "Телепузики". Программа для детей.
 08.30 "Москва - Минск".
 08.45 "Православный календарь".
 08.50 "Дежурная часть".
 09.15 Жерар Депардьё, Роберто Бенини, Кристиан Клавье и Летиция Каста в комедии "Астерикс и Обеликс против Цезаря" (Франция - Италия - Германия).
 11.00 ВЕСТИ.
 11.30 "Санта-Барбара". Телесериал (США).
 12.30 "Селеста". Телесериал (Аргентина).
 13.30 Новая "Старая квартира".
 14.00 ВЕСТИ.
 14.30 "Что хочет женщина". Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой.
 15.00 ПРЕМЬЕРА. Телесериал "Шальные деньги". (Бразилия).
 15.50 "Луиза Фернанда". Телесериал (Венесуэла).
 16.20 Премьера телесериала "Простые истины".
 17.00 ВЕСТИ.
ЯКУТСК
 17.30 Дальний Восток.
 18.00 "Дорога в никуда" (ТРК "Алмазный край").
 18.25 "Добрый вечер, Якутск!"
 18.55 "Нефть Талакана". Прямой эфир с участием президента ННГК "Саханефтегаз" К.Е. Иванювым.
 19.25 Видеозарисовка.
 19.30 "Саха сирэ - Якутия". Информ. программа.
 19.50 Реклама.
Канал "Россия"
 20.00 ВЕСТИ.
 20.30 ВЕСТИ-МОСКВА.
 20.50 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Анна Назарьева, Сергей Габриэлян, Валерий Баринин и Александр Демьяненко в комедии "Игра на миллион". 1991 г.
 22.40 БОЛЬШОЙ РЕПОРТАЖ РТР. "Фанаты".
 23.00 ВЕСТИ.
 23.30 "Мир сегодня".
 23.40 ПОДРОБНОСТИ.
 23.50 "Дежурная часть".
 00.00 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Алан Делон и Лино Вентура в остросюжетном фильме "Искатели приключений" (Франция - Италия). 1967 г.
 02.00 "Спорт за неделю".
 02.55 "Очень большой теннис". До 03.20
3-я программа
Канал "Россия"
 17.30 Евгений Жариков, Наталья Гвоздикова, Вадим Медведев и Лев Пригунов в телесериале "Рожденная революцией. Комиссар милиции рассказывает".
 19.00 "Комиссар Рекс". Телесериал (Австрия - Германия). До 20.00

Вторник, 15 мая

1-я программа
Канал ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро".
 09.00 Новости.
 09.15 "Воздушные замки". Сериал.
 10.15 "Кто хочет стать миллионером?" Телеигра.
 11.15 Пока все дома.

12.00 Новости.
 12.15 Телеканал "Добрый день".
 12.50 Олег Даль и Евгений Евстигнев в фильме "Вариант "Омега". 3-я серия.
 14.15 Жди меня.
 15.00 Новости.
 15.20 Царь горы.
 15.45 "... До шестнадцати и старше".
 16.20 Мультсериал "Покемон".
 16.45 Веселые истории в журнале "Ералаш".
 16.55 "Воздушные замки". Сериал.
 18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом).
 18.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто". "Белые акулы".
 18.45 Здесь и сейчас.
 18.55 Человек и закон.
 19.40 "Кто хочет стать миллионером?" Телеигра.
 20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
 21.00 Время. Информационный канал.
 21.50 Александр Демьяненко и Леонид Куравлев в комедии "По улицам комод водили".
 23.10 Программа "Цивилизация".
 23.45 Ночные новости.
 00.00 Детектив в собачьей шкуре в комедии "О, божественный пес!" До 01.55
2-я программа
Канал "Россия"
 06.00, 07.00, 08.00, 09.00 ВЕСТИ.
 06.15 "Мануэла". Телесериал (Италия-Аргентина).
 06.50, 07.50 "Черным по белому".
 07.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
 07.25 "Телепузики". Программа для детей.
 08.30 "Утро с "Аргументами и фактами".
 08.35 "Ничуть не страшно". Мультфильм.
 08.45 "Православный календарь".
 08.50 "Дежурная часть".
 09.15 Анна Назарьева, Сергей Габриэлян, Валерий Баринин и Александр Демьяненко в комедии "Игра на миллион". 1991 г.
 11.00 ВЕСТИ.
 11.30 "Санта-Барбара". Телесериал (США).
 12.30 "Селеста". Телесериал (Аргентина).
 13.30 Новая "Старая квартира".
 14.00 ВЕСТИ.
 14.30 "Что хочет женщина". Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой.
 15.00 ПРЕМЬЕРА. Телесериал "Шальные деньги". (Бразилия).
 15.50 "Луиза Фернанда". Телесериал (Венесуэла).
 16.20 Премьера телесериала "Простые истины".
 17.00 ВЕСТИ.
ЯКУТСК
 17.30 Программа передач.
 17.35 "Мир, эбэ хорсун-хоодуот буйуйттар".
 18.00 Видеозарисовка.
 18.10 "Тыя сирэ".
 18.40 "Субэбин холбоо". Аһаһас кэпсэти.
 19.20 "Немного о Японии".
 19.30 "Саха сирэ - Якутия". Информ. программа.
 19.50 Реклама.
Канал "Россия"
 20.00 ВЕСТИ.
 20.30 ВЕСТИ-МОСКВА.
 20.50 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Оливье Грюнер в боевике "Смертельная гонка" (США). 1998 г.
 22.30 "Россия-начало". Премьера документального сериала.
 23.00 ВЕСТИ.
 23.30 "Мир сегодня".
 23.40 ПОДРОБНОСТИ.
 23.50 "Дежурная часть".
 00.00 МУЖЧИНА И ЖЕНЩИНА. Григорий Явлинский.
 00.55 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА. Оливье Грюнер в фантастическом фильме "Марс" (США). 1996 г. До 02.30
3-я программа
Канал "Россия"
 17.30 Евгений Жариков, Наталья Гвоздикова, Вадим Медведев и Лев Пригунов в телесериале "Рожденная революцией. Комиссар милиции рассказывает".
 19.00 "Комиссар Рекс". Телесериал (Австрия - Германия). До 20.00

Среда, 16 мая

1-я программа
Канал ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро".
 09.00 Новости.
 09.15 "Воздушные замки". Сериал.
 10.15 "Кто хочет стать миллионером?" Телеигра.
 11.15 "Серебряный шар". "Гибель Троцкого". Ведущий - В. Вульф.
 12.00 Новости.
 12.15 Телеканал "Добрый день".
 12.50 "Вариант "Омега". 4-я серия.
 14.20 Как это было. "Противостояние СССР и США. Звездные войны". 1983 год.
 15.00 Новости.

15.20 Зов джунглей.
 15.45 "... До шестнадцати и старше".
 16.20 Мультсериал "Покемон".
 16.45 Веселые истории в журнале "Ералаш".
 16.55 "Воздушные замки". Сериал.
 18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом).
 18.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто". "Белые акулы".
 18.45 Здесь и сейчас.
 18.55 Человек и закон.
 19.40 "Кто хочет стать миллионером?" Телеигра.
 20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
 21.00 Время. Информационный канал.
 21.50 Чак Норрис в боевике "Пропавший на поле боя".
 23.45 "Русский экстрим".
 00.15 Ночные новости.
 00.30 Менты сбываются в комедии "Отель разбитых сердец". До 02.15
2-я программа
Канал "Россия"
 06.00, 07.00, 08.00, 09.00 ВЕСТИ.
 06.15 "Мануэла". Телесериал (Италия-Аргентина).
 06.50, 07.50 "Черным по белому".
 07.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
 07.25 "Телепузики". Программа для детей.
 08.30 "Утро с "Аргументами и фактами".
 08.35 "Лиса, медведь и мотоцикл". Мультфильм.
 08.45 "Православный календарь".
 08.50 "Дежурная часть".
 09.15 Оливье Грюнер в боевике "Смертельная гонка" (США). 1998 г.
 11.00 ВЕСТИ.
 11.30 "Санта-Барбара". Телесериал (США).
 12.30 "Селеста". Телесериал (Аргентина).
 13.30 Новая "Старая квартира".
 14.00 ВЕСТИ.
 14.30 "Что хочет женщина". Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой.
 15.00 ПРЕМЬЕРА. Телесериал "Шальные деньги". (Бразилия).
 15.50 "Луиза Фернанда". Телесериал (Венесуэла).
 16.20 Премьера телесериала "Простые истины".
 17.00 ВЕСТИ.
ЯКУТСК
 17.30 "Ньыккан обоньор" (Уоһэз Булуу уллуһа).
 17.45 "Кэм".
 18.15 Официальный канал.
 18.45 "ТВ-Спорт". Манчаары ооньууларын көрсө.
 19.15 Ычат телеканала.
 19.30 "Саха сирэ - Якутия". Информ. программа.
 19.50 Реклама.
Канал "Россия"
 20.00 Вести.
 20.30 Вести-Москва.
 20.50 "На кого Бог пошлет".
 22.20 Большой репортаж РТР.
 23.00 Вести.
 23.30 "Мир сегодня".
 23.40 ПОДРОБНОСТИ.
 23.50 "Дежурная часть".
 00.00 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА. Лука Берковичи в остросюжетном фильме "Псы войны" (США). 1996 г.
 02.00 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА. До 02.55
3-я программа
Канал "Россия"
 17.30 "Том и Джерри". Мультсериал (США).
 17.40 Изабель Скорупко, Александр Домогаров и Богдан Ступка в исторической драме Ежи Гоффмана "Огнем и мечом" (Польша). 1999 г. 2-я серия.
 19.00 "Комиссар Рекс". Телесериал (Австрия - Германия). До 20.00

Четверг, 17 мая

1-я программа
Канал ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро".
 09.00 Новости.
 09.15 "Воздушные замки". Сериал.
 10.15 "Кто хочет стать миллионером?" Телеигра.
 11.15 "Серебряный шар". "Возвращение Марины Цветаевой". Ведущий - В. Вульф.
 12.00 Новости.
 12.15 Телеканал "Добрый день".
 12.50 "Вариант "Омега". 5-я серия.
 14.20 Человек и закон.
 15.00 Новости.
 15.20 Программа "100%".
 15.45 "... До шестнадцати и старше".
 16.20 Мультсериал "Покемон".
 16.45 Веселые истории в журнале "Ералаш".
 16.55 "Воздушные замки". Сериал.
 18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом).
 18.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто". "Забитый остров Кипертон".
 18.45 Здесь и сейчас.
 18.55 А.Гордон и В.Соловьев в программе "Процесс".
 19.40 Премьера многосерийного фильма "Подозрение".
 20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
 21.00 Время. Информационный ка-

нал.
 21.50 Елена Сафонова и Валерий Гаркалин в остросюжетном фильме "Катала".
 23.25 "Джаз". Всемирная история.
 00.35 Ночные новости.
 00.50 Детектив "Леди исчезает". До 02.35
2-я программа
Канал "Россия"
 06.00, 07.00, 08.00, 09.00 ВЕСТИ.
 06.15 "Мануэла". Телесериал (Италия-Аргентина).
 06.50, 07.50 "Черным по белому".
 07.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
 07.25 "Телепузики". Программа для детей.
 08.30 "Открытая таможня".
 08.45 "Православный календарь".
 08.50 "Дежурная часть".
 09.15 Лариса Удовиченко и Станислав Садальский в эксцентрической комедии "На кого Бог пошлет".
 10.45 Сатирический киножурнал "Фитиль".
 11.00 ВЕСТИ.
 11.30 "Санта-Барбара". Телесериал (США).
 12.30 "Селеста". Телесериал (Аргентина).
 13.30 Новая "Старая квартира".
 14.00 ВЕСТИ.
 14.30 "Что хочет женщина". Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой.
 15.00 ПРЕМЬЕРА. Телесериал "Шальные деньги" (Бразилия).
 15.50 "Луиза Фернанда". Телесериал (Венесуэла).
 16.20 Премьера телесериала "Простые истины".
 17.00 ВЕСТИ.
ЯКУТСК
 17.30 Программа передач.
 17.35 Молодежный Телеканал.
 18.00 "Бизончик". К Дню памяти умерших от СПИДа. Телесериал Якутск - Мирный.
 "Обратного билета нет".
 19.00 "62-я параллель".
 19.30 "Саха сирэ - Якутия". Информ. программа.
 19.50 Реклама.
Канал "Россия"
 20.00 ВЕСТИ.
 20.30 ВЕСТИ-МОСКВА.
 20.50 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Татьяна Васильева, Инна Ульянова, Сергей Маковецкий и Валентина Тальзина в комедии "Наш американский Боря". 1992 г.
 22.25 ПРЕМЬЕРА. "Откройте, милиция!" Документальный сериал.
 23.00 ВЕСТИ.
 23.30 "Мир сегодня".
 23.40 ПОДРОБНОСТИ.
 23.50 "Дежурная часть".
 00.00 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА. Бен Стиллер в фильме "Вечная полночь" (США). 1999 г.
 01.45 Футбол. Кубок УЕФА. Финал. "Ливерпуль" (Англия) - "Алавес" (Испания). Передача из Германии. До 02.45
3-я программа
Канал "Россия"
 17.30 "Том и Джерри". Мультсериал (США).
 17.40 Изабель Скорупко, Александр Домогаров и Богдан Ступка в исторической драме Ежи Гоффмана "Огнем и мечом" (Польша). 1999 г. 2-я серия.
 19.00 "Комиссар Рекс". Телесериал (Австрия - Германия). До 20.00

Пятница, 18 мая

1-я программа
Канал ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро".
 09.00 Новости.
 09.15 "Воздушные замки". Сериал.
 10.15 Многосерийный фильм "Подозрение".
 11.15 "Серебряный шар". "Жизнь и смерть Александра Фадеева". Ведущий - В. Вульф.
 12.00 Новости.
 12.15 Телеканал "Добрый день".
 13.00 Семен Фарада и Армен Джигарханян в комедии "Созвездие Козлотура".
 14.25 "Смехопанорама" Евгения Петросяна.
 15.00 Новости.
 15.20 Страна чудес. Приключенческий фильм "Этот противный кот".
 16.45 Веселые истории в журнале "Ералаш".
 16.55 "Воздушные замки". Сериал.
 18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом).
 18.15 "С легким паром!" В гостях у Михаила Евдокимова.
 18.50 Здесь и сейчас.
 19.00 Спасатели. Экстренный вызов.
 19.30 Вкусные истории.
 19.40 Поле чудес.
 20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
 21.00 Время. Информационный канал.
 21.55 Кремль - 9. "Последний год Сталина".
 22.40 Чарльз Бронсон против Володи Петрова в боевике "Семья полицейских-2: Потеря веры".
 00.25 Реальная музыка.
 01.00 Ночные новости.

01.25 Ночной кинозал. Триллер Стивена Кинга "Серебряная пуля". До 03.10
2-я программа
Канал "Россия"
 06.00, 07.00, 08.00, 09.00 ВЕСТИ.
 06.15 "Мануэла". Телесериал (Италия-Аргентина).
 06.50, 07.50 "Черным по белому".
 07.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
 07.25 "Телепузики". Программа для детей.
 08.30 "Тысяча и один день".
 08.45 "Православный календарь".
 08.50 "Дежурная часть".
 09.15 Татьяна Васильева, Инна Ульянова, Сергей Маковецкий и Валентина Тальзина в комедии "Наш американский Боря". 1992 г.
 11.00 ВЕСТИ.
 11.30 "Санта-Барбара". Телесериал (США).
 12.30 "Селеста". Телесериал (Аргентина).
 13.30 Новая "Старая квартира".
 14.00 ВЕСТИ.
 14.30 ИНДИЙСКОЕ КИНО. Мелодрама "Неразлучные".
 16.25 "Планета КВН".
 17.00 ВЕСТИ.
ЯКУТСК
 17.30 "Геван". Родовая община: опыт 10-ти лет и перспективы (Нижнеколымский улус).
 18.00 "Добрый вечер, Якутск!"
 18.40 Реальная экономика.
 18.55 Суруйааччы Николай Лугинов саһа кинигатин били"иннэри.
 19.15 Дьэз кэргэн-ч'л олох тэстэ.
 19.30 "Саха сирэ - Якутия". Информ. программа.
 19.50 Реклама.
Канал "Россия"
 20.00 ВЕСТИ.
 20.30 ВЕСТИ-МОСКВА.
 20.50 Телеигра "Идеальный мужчина".
 21.55 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Алексей Серебряков, Федор Суков и Юрий Горобец в боевике "Фанат". 1990 г.
 23.50 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Гарри Олдман, Вайнона Райдер, Кэти Ривз и Энтони Хопкинс в триллере "Дракула" (США). 1992 г.
 02.00 "Дежурная часть". До 02.10
3-я программа
Канал "Россия"
 17.30 "Том и Джерри". Мультсериал (США).
 17.40 Изабель Скорупко, Александр Домогаров и Богдан Ступка в исторической драме Ежи Гоффмана "Огнем и мечом" (Польша). 1999 г. 3-я серия.
 19.00 Премьера телеигры "Большой вопрос". До 20.00

Суббота, 19 мая

1-я программа
Канал ОРТ
 07.00 Новости.
 07.20 Сериал "Нежный яд".
 08.20 Слово пастыря. Митрополит Кирилл.
 08.35 Программа "100%".
 09.00 "Играй, гармонь любимая!"
 09.30 Комедийный сериал "Ускоренная помощь".
 10.05 Смак.
 10.25 "Смехопанорама" Евгения Петросяна.
 11.05 Дневной киносеанс. Танец жизни в фильме "Бал".
 13.15 Здоровье.
 14.00 Седьмое чувство.
 14.45 История одного шедевра. Русский музей.
 15.00 Новости (с сурдопереводом).
 15.10 Сериал "Китайский городской".
 16.05 "Дисней клуб": "Все о Микки Маусе".
 16.45 "Чтобы помнили..." Ведущий - Л.Филатов.
 17.20 В мире животных.
 18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом).
 18.15 "Сын полка". Спецрепортаж.
 19.05 Коломбо и другие. Джон Кассаветес в детективе "Этиод в черных тонах".
 21.00 Время.
 21.40 Фильм "Прощание славянки".
 22.55 Футбол. Чемпионат России. "Спартак" (Москва) - "Крылья Советов" (Самара). Прямой эфир.
 00.55 Джулия Робертс в детективе "Дело о пеликанах". До 03.25
2-я программа
Канал "Россия"
 07.30 "Диалоги о рыбалке".
 07.55 "Саффи". Сказка про дурака Володю". Мультфильмы.
 09.10 "Золотой ключ".
 09.30 "Телепузики". Программа для детей.
 10.00 "ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!"
 10.45 "Сто к одному". Телеигра.
 11.35 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР.
 12.05 Журнал видеокомиксов "Каламбур".
 12.35 "Почта РТР".
 13.00 Приключенческий художественный фильм "Затерянный мир. Хрустальный меч". (Канада - Австралия).
 14.00 ВЕСТИ.

14.20 ДНЕВНОЙ СЕАНС. Борис Химичев, Юрий Назаров и Николай Прокопович в фильме "Двойной обгон". 1984 г.
ЯКУТСК
 16.00 Программа передач.
 16.05 Республиканский телевизионный конкурс "Полярная звезда".
 16.40 "Телке". Кэтирини эмэксин... Кун сирэ үчүгэйэ бэрт...
 17.10 "Санаторий". Телесериал. 7-я серия ("Майа - ТВ").
 17.55 "Сардаана". Ток-шоу "Гимн семье".
 18.35 "В 21-й век - уверенно". В студии - мэр г. Якутска И.Ф. Михальчук.
 19.15 "Лена-ТВ". Реклама и поздравления.
Канал "Россия"
 20.00 ВЕСТИ В СУББОТУ.
 20.50 "Городок. Ретро". Развлекательная программа.
 21.30 Сильвестр Сталлоне и Доналд Сазерленд в боевике "Взперти" (США). 1989 г.
 23.40 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Михаил Пореченков и Анна Самохина в комедии "Колесо любви". 1994 г.
 01.25 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. "Шокирующая Азия". Документальный фильм (Германия - Гонконг). До 03.20
3-я программа
Канал "Россия"
 16.00 "Пресс-клуб".
 16.45 "Международная панорама" с Александром Гурновым.
 17.30 "Национальный доход".
 18.00 МОЯ СЕМЬЯ. "Никому не могу отказать".
 18.55 "АНШЛАГ". До 20.00

Воскресенье, 20 мая

1-я программа
Канал ОРТ
 07.00 Новости.
 07.15 Сериал "Нежный яд".
 08.10 "Служу России!"
 08.40 "Дисней-клуб": "Чип и Дейл".
 09.10 Утренняя звезда.
 10.00 "Непутевые заметки" с Дм. Крыловым.
 10.20 Пока все дома.
 11.00 Дневной киносеанс. Евгений Леонов и Олег Янковский в фильме "Гонимый".
 12.35 Мультсеанс.
 12.55 Утренняя почта.
 13.25 Клуб путешественников.
 14.05 "Эх, Семеновна!" Всероссийский конкурс частушек.
 14.45 Сохраним Кремль.
 15.00 Новости.
 15.10 Сериал "Китайский городской".
 16.05 "Дисней клуб": "Гуфи и его команда".
 16.35 Умницы и умники.
 17.00 Живая природа. "Охотники по-неволе".
 18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом).
 18.20 "Байкеры". Спецрепортаж.
 18.40 "Жить надо легко". Концерт Ефима Шифрина.
 20.30 Лучший боевик Стивена Сигалы "В осаде".
 22.30 Времена.
 00.05 Линия кино. Брижитт Бардо в комедии "Отсутствие поводья". До 01.45
2-я программа
Канал "Россия"
 07.30 Нина Алисова и Анатолий Кторов в восстановленном фильме "Бесприданница". 1936 г.
 08.50 РУССКОЕ ЛОТО.
 09.40 Всероссийская лотерея "ТВ БИНГО ШОУ".
ЯКУТСК
 10.40 Программа передач.
 10.45 "Туннук".
 11.10 Лингвистический конкурс на английском языке для старшеклассников.
 11.50 ДТРА "Полярная звезда". "Мировая цивилизация".
 12.10 "Дороубуйа".
Канал "Россия"
 12.30 ФЕДЕРАЦИЯ.
 13.10 ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС.
 14.00 ВЕСТИ.
 14.20 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ.
 15.20 "Вокруг света".
 16.20 "Два роля". Музыкально-развлекательная программа.
 17.15 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР.
 17.45 "О.С.П.-студия представляет замечательных людей".
 18.55 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Арнольд Шварценеггер, Джеймс Белуши, Савеллий Крамаров и Олег Видов в боевике "Красная жара" (США). 1988 г.
 21.05 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Александр Абдулов, Александр Збруев, Кирилл Лавров и Леонид Броневой в детективе "Шизофрения". 1997 г.
 00.00 Программа Николая Сванидзе "Зеркало". До 00.55
3-я программа
Канал "Россия"
 10.40 "ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!"
 11.10 "АНШЛАГ".
 12.00 "Городок. Из раннего." Развлекательная программа. До 12.30

Ой дуораана

«УЛУУС ЫТЫКТАБЫЛЛААХ КИИИТЭ» ДИЭН БУОЛУОХТААХ

«Улуус бочуоттаах гражданина» диин ааты иҥерии усудуобуйатыгар уларытты киирээринэн сибээстээн бу аат өйдөбүлүн дьиингээх сахалы тылынан солбуйуу туһунан этиигэ манньк санаалаахпын.

«Ытык» диин тылы урут сахалар куруутун туттубат, сахалы итэҕэли кыпта дьүөрэлээн сибигинэйэ соҕус сангарар этилэр. «Оо, ол Ытык кырдыаҕас аатын-суолун тово түөрүстүгү?» - диин улуу ойууттар тустарынан кэпсэтэллэрэ. Эбэтэр «Нохоо, бу Ала ууһун Ытык сиригэр чугаһаатын, тылын-өскүн кыана туттаар, мэнээх дорҕоонноохтук сангаран сир-дойду иччилик кыһынааһаарын», — диин меник соҕус уолу дьарыйаллара. Былыр үрдүк айыылартан баай-дуол көрдөһөн үнэн-сүктэн сүдү кырдыаҕастарынан Ытык дабаатаран үөһээни иччилэргэ Ытык сүөһүнү утаараллара. Ытык мас диин Улуу Эбэлэргэ киириигэ, аартыктары түһүүтэ, тахсыыга турар дьон болҕомотун тардар баараҕай сиртибэ биирэр, уураар мастары ааттыыллара. Киһиэхэ дьүөрэлээн «Ытык кырдыаҕас» диир буоллаһарына дьон өйүтүн-санаатын үйэлэргэ сүппэт үтүөлээх үйэтин моҕоон анараа дойдуга атаммыт кырдыаҕас ааттанара. Онон «Ытык киһи» диин улуус бочуоттаах гражданинын ааттыыр дьүөрэтэ соҕус, «Улуус ытыктабыллаах киһитэ» диин ааттыыр мин санаабыр сөп өйдөбүлү биирэр. Аны тыл үөрэхтээхтэрэ «Ытык» диин тыл туһунан тох дииллэрий?

1972 сыллаахха 25300 тылы түмэн саха тылын үөрөтүгү үйэлэ-

рин анаабыт баар-сох үөрэхтээхтэрбит Е.И. Коркина, К.Н. Корякина, С.П. Кылатчанов, Т.А. Никифоров, Е.И. Оконешиников, Н.Е. Петров, Н.В. Скрыбыкин, П.А. Слепцов, Л.Н. Харитонов «Сахалы-нууччалы тылдыгыты» «Советская энциклопедия» издательствоҕа таһаатарбыттар. Онон 532 страница манньк быһаараллар. **Ытык - жертвенный, священный; ытык сүөһү - жертвенное животное, ытык мас - священное дерево, ытык иэс - священный долг, ытык кырдыаҕас — почтенный старец, Ытыктабыллаах - пользующийся почетом, уважением; чтимый, почитаемый, уважаемый.**

Иккиһинэн «Саха тылын быһаарыылаах кылгас тылдыгыты» диин элбэх автордар хомуйан онорбут, 1984 сыллаахха «Бичик» издательство таһаарбыт кинигэтигэр «Ытык» диин тылы манньк быһаараллар (249 стр.).

1. **Ытык** - улахан ытыктабыллаах, дьон сүгүрүйэрин курдук дириг, үтүө өйдөөх-санаалаах кырдыаҕас. 2. **Ытык** - урукку итэҕэлинэн киһи толугар тох эмэ улахан тынгына анаммыт, киһи бэйэтэ көлүммэт, туттубат буолбут сүөһүтэ, сылыгыта. 3. Ким да кэспэтин, тумнубатын курдук олус дьоннаах, улуу суолталаах. **Ытык иэс, ытык тыл, ытык сокуон.** Холобура, айылыны харыстааһын - барыбыт ытык иэспит. Өбүгэлэрбит улуу итэҕэллэрин сиргэ-буорга төпсөн олыгыт иэстэрин умнар түгэмт үгүс.

Бу суруктар Ытык сир туһунан

ахтыллыбытынан туһунан бири санатан ааһаахпын баҕарабын. Хас эмэ сылы быһа дьарыктанан, дьону кытта кэпсэтэн, улуустаагы ветераннар сэбиэттэрин сөбүлэнгэрин ылап, улуус дьаһалтатын дьаһалынан биһиги улууспутугар аатын биэрбит улуус Ытык кырдыаҕаһын Нам олоҕор Бөтүн сиригэр турар поэт Таллан Бүрэ туойбут Ыыс Булгуннарын улуус Ытык сиринэн ааттаммыта, бэлиэ туруоруллубута. Ытык сир көрөргө-харайарга, куруөлүүргэ дьон ортотугар нэһилик дьаһалтата тылын биэрбитэ да билгинэ диири толоруллубакка турар. Сир-дойду арчылыыр кэм чугаһаата диин нэһилик саҥа дьаһалтатыгар санабатын. «Ытык Сир» ыһыылаах-хаһыылаах, ньиригэрдээх музыкалаах дьаһаллары ытар сир буолбатах, бу улуу өбүгэлэрбит төрөөбүт-үөскээбит, үтүө санаалара иҥмит айылгаларыттан дьол-соргу, сир-майгы көрдөһөр сирбит буолуохтаах.

Онон «Почетный гражданин улуса» диин аат сахалы өйдөбүлэ - «Улуус ытыктабыллаах киһитэ» эбэтэр «Улуус ытыктыыр киһитэ» диин буолуохтаах диибин.

Бүтөһүкүр, холобур курдук, биир дойдулаахпыт Россия художниктарын Союһун чилиэнэ Федор Федорович Павлов кырдыаҕастар балаһаннарыгар туруорбут фольклорга аналлаах быыстапкатыгар анаан «Ытык сылыгы кэрэбэ» диин холонуубун ааҕааччылар болҕомтолоругар тиэрдэбин.

Көлүллэри көрбөккө, Минвиллэри билбөккө, Көңүл дуолга көччүйэн, Көҕө-уоҕа күөртөнэн, Кулунчугу дэлэтэн, Үөртөн үөрү үөскэтэн Алгыстаах аналын Айылыларга толорон Аарыма сааһа ааһыллан Айбыт Ийэ дойдуралыттан Арахсар сара ааннааҕаһына Айылдаа хараттарар Аналлаах эбит. Этэ-сиги эмэхсийэн Ийэ буорга иҥэр Итэҕэллээх эбит.

Алаас куула тыатыгар Аарыма чэгийн тиитигэр Аллара төргүү мутугар Ытык сылыгы төбөтүн Туртаҕар кэрэх онорон Ытыгылыыр эбиттөр.

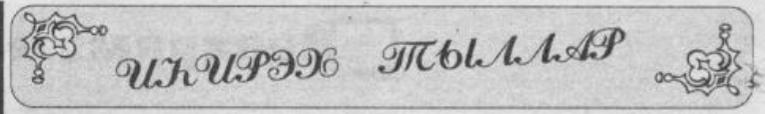
Ытык сылыгы кэрэбэ Тонолупкаа көрөрүн Көлөр-барар хара дьайдар Куоталаһан кыайбакка Толлон тумнар эбиттэр.

Ытык сылыгы кэрэбэ Араҕаччылыыр анала Алгыс төрдө буолан Үйэлэри унуордуур.

Тыллари быһаарыы:

- 1. **Стир (сөккө)** - мас лабаатын мунһан онгоһулар тэллэх (олбох).
2. **Ытык дабатыгы** - ойуун үөһээни иччилэргэ анаммыт сүөһүнү утаарар ҕома.
3. **Кулгаахтаах сэлэ** - икки баҕана (сэргэ) ыккардыларыгар чиккэчи тардыллар кулуну баайар быа.
4. **Кыллаах саараҕас** - саар ыаҕас, улахан туос ыаҕас.
5. **Кыракий дуораан** - кыракий чуораан.
6. **Үгтээх ампаар** - баай ыал байын уурау улахан ампаара.
7. **Кутуруктаах хамыйах** - уһун уктаах мас куопсук.
8. **Дьалын** - илбис, өрө күүрүү, омуун.
9. **Матаарчак** - туруору эркиннээх мас иһит.

I. КРИВОШАПКИН

Күндүтүк саныыр, ытыктыыр, убаастыыр **МОСКВИТИН НИКОЛАЙ КОНСТАНТИНОВИЧЫ** 50 сааскын туолар үбүлүөйүнэн итиитик-истинник эбэрдалиибит!

Баҕарабыт доруобуйаны, кытаанах санааны, эйэлээх халлааны. Дьоллоох буол дьонгунан, оҕолорунан, сиэннэргинэн!

Поповтар

Ытыктыыр учууталыгыт, биир идалээхпитин, өр сылларга үтүө оҕо маннайгы учууталыгыт деппит **КАСЬЯНОВА МАРИЯ ИЛЬИНИЧНАЯ** 70 сааскын туолар уонна 50 сыллаах педагогическай үлэн өрөгөйдөөх үбүлүөйдэринэн ис сүрэхтөн иэйэн туран эбэрдалиибит!

Баҕарабыт чэгийн-чэбдик доруобуйаны, ыалдыры-кырдыары билим-мэккэ өссө да үлэ үөһүгэр сылдьаргар. Үтүө-мааны майгыһынан, үрдүк култураһынан дьонгун-сэргэтин үөрдэ тур, дьэ кэргэнин таптальгар бигэһэн уһун сылларга дьоллоохтук олоҕор.

Хамаатта саха-французскай оскуола коллектива

Таптыыр кэргэммин, олоғум аргыһын, амарах аҕабытын, тапталаах эһэбитин, үлэ ветерана, ССРС уонна Россия спордун маастара, Россия, республика чемпионы, Аан дойдун ветеранарга призера **АЛЕКСЕЕВ АФАНАСИЙ КИРИЛЛОВИЧ** ыам ыйын 9 күнүгэр 55 сааскын туолар өрөгөйдөөх үбүлүөйүнэн ис сүрэхпититтэн иэйэн туран истинник эбэрдалиибит!

Биһиги туспутугар ахсаабат кыһамыһын, үтүө сүбэй-амаг иһин муһура сох махтанабыт. Үтүө киһитигэр чэгийн-чэбдик доруобуйаны, оҕолорун, сиэннэрин тапталаһынан угуттанан өссө да уһуннук олоҕорго баҕарабыт.

Кэргэниг, оҕолорун, кийиһитиг, күтүөттэриг, сиэннэриг

Убаастабыллаах АФАНАСИЙ КИРИЛЛОВИЧ!

Улуус дьаһалтата, улуус Мунһаҕа Эйигин 55 сааскын туолар үбүлүөйдээх дьоро күнүгүнэн итиитик-истинник эбэрдалииллэр!

Кытаанах доруобуйаны, дьэ кэргэнтэр дьолу-соргуну, чэпчэкигэ сох үлэҕэр таһаарыылаах, ситиһиллээх үлэни, кырдыары билиммэт эдэрдии күүстээх санаалаах буоларгар баҕараллар!

Убаастабыллаах ЕГОР НИКОЛАЕВИЧ!

Улуус дьаһалтата, улуус Мунһаҕа Эйигин 55 сааскын туолбут үбүлүөйдээх күнүгүнэн итиитик-истинник эбэрдалиибит!

Олоғун биир кэрэ-бэлиэ күнүгэр Эйиэхэ сааһырдым диин санааһын түһэрбэккэ, эдэрдии эрчимнээх санааһынан өссө айымнылаахтык дьон-сэргэни туһугар, төрөөбүт дойдун чэчири сайдарыгар ахсаабат кыһамыһын ууран үлэлииргэр бигэ эрэлбитин биллэрэн туран гус олоххор ыстаал доруобуйаны, дьэ кэргэнтэр этэнгэ буолууну баҕарабыт!

Нам улус Потун сэбиэтэ, бырабылыанньата уонна профкома үлэ, тыыл ветеранын, эргин туһунан **ФИЛИППОВ Иван Васильевичы** 70 сааһын туолбут үөрүүлээх үтүө-мааны күнүнэн итиитик-истинник эбэрдалиибит. Баҕарабыт чэгийн-чэбдик доруобуйаны, уһун дьоллоох олоғу!

Улус ПО сэбиэтэ, бырабылыанньата уонна профкома

Нам улус Потун сэбиэтэ, бырабылыанньата уонна профкома улус ПО сэриин, тыыл ветеранарын Улуу Кыһыны күнүнэн эбэрдалииллэр. Баҕараллар чэгийн-чэбдик доруобуйаны, туруктаах олоғу, аймах-билэ дьон-тут истин сыһыаннарынан, оҕолоргут, сиэннэргит итии тапталаһынан угуттанан өссө да уһуннук үөрэ-көтө олоҕоргутугар.

Улус сэбиэтэ, бырабылыанньата, профкома

Улуус мунһаһын регламенын 15 ыстатыйатыгар олоғуран улуус мунһаһын уочараттаах 5-с сессиятын ыам ыйын 22 күнүгэр улус дьаһалтатын актовай саалатыгар 10 ч. ыһыарга.

ААН ДОЙДУТААҒЫ ДЬИЭ КЭРГЭН ЭДИЭЛЭТИН ПРОГРАММАТА

- 15.05. «Дьоллоох туган» эдэр дьэ кэргэн кыттылаах культурнай программа. Киин библиотека. Күнүс 15 ч. сабаланаар.
15.05. «Норуот маастара». Нам улууттан төрүттээх Потапова М.Н. уонна киһи дьэ кэргэнин үлэтирин быыстапката. «Сардыҕа» к/т Сабаланаар. 15.00 ч.
16.05. «Ийэм, аҕам уонна мин - спортивнай дьэ кэргэн». Улуус дьэ кэргэнтэрин спортивнай күрээ. Нам 2 №-дээх орто оскуола Сабаланаар. 10.00 ч.
17.05. «Амарах сүрэх». Телемарафон. «Нам» ТРК Сабаланаар: 11.00 ч. - 20.00 ч.
18.05. Улуус дьэ кэргэнтэрин ассамблеята. «Сардыҕа» к/т Сабаланаар: 14.00 ч.

ЫТЫК СЫЛГЫ КЭРЭБЭ

Тохсус халлаан
Томтойор туонатыгар
Туолан олоҕор
Урүг Аар тойон
Урдүк ыйаарынан
Алаҕаркаан харахтаах,
Чөрөгөркөөн кулгаахтаах,
Тартаҕаркаан таньылаах,
Өрөкүйэр көбүллээх,
Көдэргөкээн систээх,
Ласпаҕаркаан
былчыннардаах,
Оҕочо куйаар кутуруктаах
Соноҕосчоон оҕотун
Үһүс халлаанга
Удуутуйан олоҕор
Дьөһөгөй айылыттан
Көҕүлүтэн ылан
Көхсүттэн көнтөстөөн,
Арҕаһыттан тэһииннээн
Кыыдааннаах кыһыннаах
Илгэ куйаас сайыннаах
Саха саарын тойонго
Үс саханы үксэт,
Түөрт саханы төлкөлөө диин
Түһэрбитин туһунан
Тойуктарга туойулар
Үһүэһинэргэ үтүлүлэр.
Ол онтон ылата
Дьөһөгөй оҕото
Төрөөн-үөскээн
Күүстээх күөннээх
Көлүллэр көлө,
Аҕыс адаар мүһэлээх
Мииниллэр миңгэ буолан
Эмис этинэн эмсэхтээн
Уохтаах кымыһынан
Утахтарын ханнаран
Ураанхайы ууһатан
Саха омук санатын
Саргылаахтык сатальыр
Аар саарга аатырдар.
Сыллар, күннэр ыган
Сылгы сайдар ырата
Кэктэр кэмэ кэллэһинэ,
Аартык суолун арыйан
Анаан айан түһэрбит
Айылыртан ааттаһан
Сиэри-туому толорон
Ытык сылыгы ыһтан
Дьөһөгөй оҕотун дэлэтэр
Дьалын үгэс баара.
Үс кэрдиистээх
Тойон сэргэ тула

Үс тоғус хахыйахтан
Сэгир олох олбохтоон
Кулгаахтаах сэлэҕэ
Кыллаах саараҕас туруоран,
Көөннөр кымыһы кутан,
Кутуруктаах хамыйах утан,
Кыракий дуораан байан
Тоғус суоллаах чороону,
Үс суоллаах матаарчағы
Тулалаан туруоран
Хара суорун ылган уола
Халаахтыыр хара суору
Үөһэттэн өтөрү көрөр
Үс бастаах Өксөкүнү
Үс күннээх түүнү курдат
Үөтөр холууп өтөнү
Мас эмэгэт туруоран
Сэтгэ хаардаах
Саһыл кэрэ атыгыры
Кыһыл сукуна кыбыгылаах
Суларынан сулардаан,
Кыл таңалай тигиһилээх
Көнтөһүнэн көнтөстөөн
Тойон сэргэ кэрдиһигэр
Танытытын тыһа тардырҕаан
Туһаһын тыһа тардырҕаан
Туоллан бааллан турдаһына
Төрүүр сылыгы төрдүн
Үс үйө тухары
Үөскэтэ турдун диин
Урүг ойуун хомуһунунан
Ытык дабатын,
Үнэн-сүктэн көрдөһөн,
Үөскүлэн үөрү кытыаран,
Ытык атыыр сылыгыны
Киэн куйаар дуолга
Бытталлара эбитэ үһү.
Төғүрүк сылга иккитэ -
Сааскы халлаан иэйиитэ,
Кулун төрүүр үөрүүтэ,
От-мас ситиитэ,
Самаан кымыс кыһынныгыта
Үгтээх ампаар долборугар
Үтүмэн кэмгэ ууруллар
Алгыстаах дьаһыл биатынан
Дьөһүн Ытык атыгыры.
Тойон сэргэ туонугар
Туомтуу баайан туруоран
Көңүл кэтит көхсүгэр
Үрүн илгэни ибиэрэн
Арчылаан, алҕаан аһарар
Аналын толорор эбиттэр.
Киһи диэтэх бэйэлээх
Сэлээһини билбэтэх
Сиэлэ, кутурута субуллаан

Продается автомобиль ГАЗ-2410 1992 г. выпуска, недорого, цена договорная. Обращаться в пос. Градский Берег Дорофееву Анастасию Михайловну.

ООО «Быткомбинат» на конкурсной основе принимает работников по пошиву меховой одежды и обуви, 4 человека. Требования: возраст до 30 лет, направление с ЦЗ. Прием документов до 15 мая 2001 года.

Хатырык б/х «Телке-2» хаһаайстыба ликвидация баарынан иҥэрэстээх дьон 2 ый иһинэн ааксаргытыгар.

РЕДАКТОРЫ СОЛБ. Г.К.ЭВЕРСТОВ
ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21496; ; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632; редакционной издательской система — 21141

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улуун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну контуруоллуур уонна регистрациалыыр РФ бачээккэ Госкомитетин СР региональной управлениягыгар регистрациаламмыт нүөмэрэ — И 0085. Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэтигин, дьэҕит аадырыһын чопчу ыйыг. Редакцияҕакирибит суруктар төһөрүллүбөттөр. Автор этэрэ хаһыат санаатыһын мэлдьи биир буолбат. «ЭНСИЭЛИ» - Нам улуун хаһыата. 678380, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1. E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талыһына уонна таһыһына «Энсиэли» хаһыат редакционной-издательской систематыгар. Хаһыат Дьокуускайга «Сахаполиграфиздат» НИПК бачээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38. Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бачээт. лис. Индексэ — 54889. Тираһа — 2603 Бачээккэ илии баттанна — 12:00 ч. 11.05. 2001 Сакаһын №-рэ — 53